

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Posudek diplomové práce:

Veronika Skopalová

Karel Eusebius z Liechtenštejna jako stavebník a stavitel v kontextu jeho teoretického díla.

Praha 2011

Práce je věnována významné osobnosti barokní kultury nejen na Moravy, ale i střední Evropy. Karel Eusebius z Liechtensteina byl předním šlechticem, dvořanem i politikem. Z jeho mnohostranné osobnosti je ale pochopitelně podrobněji sledována ta složka, která je úzce spojena s dobovou barokní kulturou.

Karel Eusebius je díky svému teoretickému dílu uváděn poměrně často jako jeden z nejvýznamnějších, vysoce sofistikovaných a kulturně neobyčejně zdatných šlechticů. Mnohdy je považován za příklad člověka, který je roven svým uměleckým vkusem a rozhledem předním umělcům. Jeho spojení s bizarním zámekem v Plumlově ale naznačuje, že je jeho osobnost patrně daleko složitější a víceznačnější.

Tuto otázku si na počátku položila i zpracovatelka posuzované diplomové práce. Ke Karlu Eusebiovi následně přistoupila odlišně, než většina badatelů.

Po vymezení tématu a uvedení dosavadní literatury včetně jejich základních tezí přistoupila k podrobnějšímu sledování těch složek, které by umožnily odpovědět na otázky týkající se jeho umělecké činnosti a tím i jeho role v dobovém kulturně historickém kontextu.

Po uvedení základních životních dat je pozornost věnována zásadnímu spisu tohoto šlechtice, věnovaného architektuře. Diplomantka vyšla z již publikovaného německého přepisu, který byl podroben detailnímu rozboru. Po kritickém uvedení textu jsou hledány inspirační zdroje jeho názorů. Mimo zdůraznění významu kavalírské cesty i pozdější návštěvy Itálie (viz mapka) jsou zřejmě plně oprávněně za zásadní považovány dva prameny – Vignolův spis (poprvé 1562) a zvláště práce „Pallazzi di Genova“ od P. P. Rubense, kterou Liechtenstein nepochybně vlastnil. Tyto dva prameny jsou doplněny dalšími, se kterými je nutno v daném kontextu počítat. Významná je předloha pro známou pozdější práci P. Deckera sepsaná rovněž šlechticem.

Zde bych chtěl pouze upřesnit, že Vignolova snaha o jednoznačné určení měřítek a zejména poměrů u jednotlivých řádů nebyla výjimečná. V odlišné podobě ji – ovšem stejně jednoznačně – prosazovali i jeho předchůdci a následovníci. Podstatná je i Praemerova práce, zejména s ohledem na prostředí císařské Vídně.

Za nejprínosnější ale považuji následující část nazvanou velice přiléhavě Karel Eusebius jako stavebník a stavitel (i když zde by mohlo být užito i označení architekt). Nejdříve je popsán je stav panství se zdůrazněním situace vedoucí k případným stavebním podnikům. Následně je charakterizována řada staveb. V textu se objeví spíše určitý výběr poznatků. Soustavnější popisy i hodnotící pohledy jsou vedeny v katalogu.

V závěru jsou získané poznatky shrnuty do celku, který poněkud zažité představy mění. Karel Eusebius v první fázi dokončoval stavby svého předchůdce. Tehdejší architektura má špičkovou úroveň (zejména Valtice a Lednice), což je ale spíše vlivem nároků i představ jeho slavnějšího předka.

Pokud budeme sledovat vlastní stavby Karla Eusebia, zjistíme, že kvalita se značně snižuje a navíc stylově kolísá. Činnost se rozpadá a je ovlivňována mnohými autory i regionálními zvyklostmi. Předpokládaná vůdčí role vzdělaného stavebníka se poněkud vytrácí. Je dokonce otázkou nakolik se vůbec řadou objektů osobně zabýval, či vyslovil určité vstupní požadavky. V této souvislosti je zajímavé zjištění o opakování tvarů spojovaných obvykle s manýrismem (valdštejnský okruh a činnost v Olomouci, ale i činnost ve Valticích – otázkou je zde míra francouzského vlivu – Francini 1631). Nutno současně zvažovat, nakolik se jedná o mechanické opakování starších předloh, či o záměrné navázání na stavební činnost slavných předků. Jak je lehké tuto otázku nastolit, o to těžší je najít uspokojivou odpověď.

Kníže jako „stavitel“, který mohl plně realizovat své představy a zásady se projevil již zmíněnou stavbou v Plumlově. Zde se teoretik konečně stal tvůrcem. Výsledek je ale minimálně rozpačitý. Snaha o reprezentaci a nepochybně i láska k umění nemohou nahradit dostatek talentu. Přes to a možná právě proto je ale tato stavba v kulturně historickém kontextu nesmírně zajímavá a nepochybně i důležitá. Ocenit lze poznatek spojující plumlovskou dvorní fasádu zakrytou sloupovými řádami s Rubensovým dílem o Janovských palácích.

Závěrečná část obsahuje zmíněný katalog vybraných staveb. Sledovány jsou zejména ty jejich etapy, které se vážou k probíranému tématu. Ocenit je třeba sběr historických faktů i roztržtých uměleckých soudů, které ale u řady objektů prozatím chyběly. Pro jejich upřesnění by ale bylo třeba zpracovat jednotlivé objekty daleko podrobněji.

V popisech i charakteristikách by bylo možné zajít dále směrem k možným vztahům a případným předlohám. Za přínosné považuji úvahy spojené s klášterním kostelem ve Valticích. V sídelní lokalitě vznikla z Liechtensteinovy vůle stavba průměrná, což je nečekaným dokladem výše uvedených tezí o rozpačitosti architektury v knížecím prostředí.

Práci doplňuje obsáhlý přehled literatury a příloha zachycující většinu důležitých staveb a jejich detailů.

Závěr:

I když autorka přistoupila k tématu bez studia primárních archivních zdrojů, našla velice dobrý a pro dané téma až nečekaně účinný přístup. Sledováním staveb spojených v různé intenzitě s tímto šlechticem jasně doložila, že dosavadní představy jsou poněkud idealizující. Karel Eusebius daleko lépe zapadá do dobového středoevropského prostředí, jeho snahou je především reprezentace a zanechání památky na svoji osobu, než skutečná kvalita podpořená hlubším porozuměním. Nic to však nemění na jeho lásce k umění, kterému se jistě velice intenzívně věnoval.

Práce posunuje naše poznání; zejména však otevírá řadu dalších možností, jak složitou otázku osobního uměleckého nasazení předního šlechtice dále zpracovávat.

Práci rád doporučuji k obhajobě.

V Praze září 2011

Ing. Petr Macek, PhD.